

Arkadiusz Janicki, Michał Laszczkowski, Ēriks Jēkabsons, *Polentechnikum*, Warszawa 2012

„Polentechnikum” to publikacja Departamentu Dziedzictwa Kulturowego Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego wydana w 2012 r. Jest to wydawnictwo dwujęzyczne; redaktorką części polskiej jest Dorota Janiszewska-Jakubiak, łotewskiej zaś — Ieva Palaša. Książka jest publikacją okolicznościową, przygotowaną w związku z przypadającą w 2012 r. 150. rocznicą powstania politechniki w Rydze. Tytuł nawiązuje do znaczącej liczebnie i naukowo społeczności polskich studentów na tej uczelni. Został on zaczerpnięty z wypowiedzi Gustawa von Kieseritzky’ego, dyrektora Politechniki Ryskiej w latach 1875–1885, który powiedział: „Politechnika bałtycka powinna się właściwie nazywać ‘Polentechnikum’, bowiem Polacy dominują w niej nie tylko pod względem liczebności, lecz również i pod względem postępów w naukach”. Słowa te, jako motto, redaktorzy książki umieścili na jej okładce.

Główną część publikacji podzielono na 3 rozdziały. Są w nich opisane różne aspekty funkcjonowania Politechniki Ryskiej od chwili jej powstania w 1862 r. do utworzenia niepodległego państwa łotewskiego w 1918 r. W rozdziale „Alma Mater Rigensis 1862–1918” Arkadiusz Janicki przedstawił zarys dziejów tej uczelni. Wśród studiujących na kierunkach technicznych Politechnika Ryska cieszyła się wielkim powodzeniem. Miały na to wpływ takie czynniki jak: szeroka autonomia uczelni, jej wysoka ranga naukowa oraz niemiecki język wykładowy (podobną pozycję w ówczesnym imperium rosyjskim, wśród uczelni o profilu humanistyczno-przyrodniczym, miał Uniwersytet w Dorpacie). Dla studentów polskich z Królestwa Polskiego i tzw. Ziemi Zabranych dodatkowym atutem tej uczelni były względnie niskie, w porównaniu z uczelniami Europy zachodniej, koszty utrzymania.

W pierwszym okresie funkcjonowania, obejmującym lata 1862–1896, uczelnia ta nosiła nazwę Szkoły Politechnicznej w Rydze (lub Politechniki Ryskiej). Po wprowadzeniu w 1896 r. języka rosyjskiego jako wykładowego nazwę zmieniono na Ryski Instytut Politechniczny. W 1915 r. został on ewakuowany do Moskwy, gdzie kontynuował swą działalność. Politechnika Ryska była uczelnią niepaństwową, wspieraną przez Ryski Komitet Giełdowy, magistrat Rygi i innych miast regionu, Wielką i Małą Gildię oraz korporacje rycerstwa inflanckiego, estońskiego i kurlandzkiego. Uczelnia była podporządkowana Ministerstwu Finansów, a jej kuratorami byli kolejni generał-gubernatorzy prowincji nadbałtyckich. Zmiany w funkcjonowaniu uczelni przyniósł rok 1896; wraz ze zmianą języka wykładowego na rosyjski wprowadzono także nowy statut, zmniejszający kompetencje Rady Zarządzającej. W początkowym okresie działalności kadre Politechniki Ryskiej stanowili uczeni z Niemiec, Szwajcarii i Austrii, później dołączyli także inni, w tym Polacy — absolwenci Politechniki. Na Politechnice istniało kilka wydziałów: inżynierski (najwcześniej otwarty), agronomiczny, chemiczny, mechaniczny, handlowy, a w późniejszym okresie także wydział architektury.

Rozdział „Polskie życie akademickie na Politechnice Ryskiej w latach 1862–1918”, autorstwa Michała Laszczkowskiego, zawiera informacje o organizacjach skupiających Polaków studiujących w Rydze. Były to dwie korporacje, „Arkonia”

i „Welecja”. Pierwsza została oficjalnie zatwierdzona przez Dyрекcję Politechniki w 1879 r., a jej nieoficjalną poprzedniczką była, działająca już około 10 lat wcześniej, „Biblioteka Polska”, zwana też „Kuznią” lub „Apteką”. „Welecja” powstała 4 lata później (1883). Między obiema polskimi korporacjami studenckimi istniała zarówno współpraca, jak i rywalizacja. „Arkonii” była bardziej „arystokratyczna”, „Welecja” zaś bardziej „demokratyczna”. Podział pomiędzy nimi przebiegał wzdłuż linii pochodzenia i poglądów. Przez obie korporacje przewinęło się wielu późniejszych wybitnych polskich uczonych, znanych polityków i wojskowych, zwłaszcza z okresu II Rzeczypospolitej. W studenckich latach członkiem „Arkonii” był np. gen. brygady Władysław Anders, Wódz Naczelny Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, „Welecji” zaś — Ignacy Mościcki, prezydent RP.

Rozdział Ęriksa Jėkabsonsa „Polacy w Rydze od drugiej połowy XIX wieku do roku 1918” zamyka tekstową część wydawnictwa. Ten łotewski historyk krótko charakteryzuje całą polską społeczność Rygi we wspomnianym okresie, przejawy jej życia społecznego i politycznego aż do końca I wojny światowej. Osobny podrozdział poświęcony jest Polakom studiującym na Politechnice Ryskiej. Zamieszczone zostały zestawienia statystyczne dotyczące liczby studentów-Polaków.

Publikacja jest bogato ilustrowana. Znalazły się w niej reprodukcje widokówek z przedstawieniami XIX-wiecznej Rygi, zdjęcia miasta z epoki, fotografie indywidualne i zbiorowe polskich studentów oraz „twórczość studencka” — humorystyczne rysunki i wpisy, jakie studenci umieszczali na murach Politechniki (szczególnie bogato ozdabiali nimi ściany karceru, do którego trafiali za różnego rodzaju wykroczenia). Zamieszczono też zdjęcia korporacyjnych rekwizytów: dekle, band, dewizek, cyrkli.

Omawiana publikacja została bardzo starannie przygotowana i stanowi interesującą pozycję wydawniczą, w przystępny i atrakcyjny sposób przybliżającą dzieje studenckiej Polonii w Rydze w XIX i na początku XX w.

Alicja Nowak

(Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa)

Základní pravidla pro zpracování archiválií, red. Michal Wanner, Praha 2013

W 2013 r. opublikowano nowe zasady opracowania archiwaliów (dalej: *Zasady*), które mają być stosowane nie tylko w archiwach, ale także w innych instytucjach (m.in. muzeach i bibliotekach) w Czechach. Zastąpiły one zbiory przepisów z 1958 i 1965 r. Prace nad przygotowaniem *Zasad* były prowadzone od końca XX w. Nowy impuls działaniom dał projekt „Interoperacyjność w instytucjach pamięci” (INTERPI), którego realizację rozpoczęto na początku 2011 r. Ma on być zakończony 31 XII 2015 r.¹ W ramach tego projektu tworzony jest, na mocy umowy Archiwum Narodowego i Biblioteki Narodowej, system informa-

¹ Strona internetowa projektu: <http://authority.nkp.cz/interpi> <dostęp 2014-01-31>.